

Fâtih Sultan Mehmed, Rumeli Hisari (Bogazkesen)'nin tamamlanmasından sonra ordusu ile birlikte İstanbul surlarına iyice yaklaşıp şehri yakından görebilmisti. O, hem arazi hem de surlarla ilgili tedkikler yaptıktan sonra 1 Eylül günü Edirne'ye dönmüştü. Onun buradaki en önemli düşüncesi İstanbul'u almakti. Nitekim **Dukas**, genç hükümdarin İstanbul'u almak için ne denli kararlı olduğunu verdiği su bilgi ile ortaya koymaktadır:

"Harman vakti geçti, sonbahar baslamak üzere idi. Sultan Mehmed, Edirne'deki sarayında vakit geçiriyor, fakat gözüne uyku girmiyordu. Gece gündüz İstanbul'u nasıl alabileceğini ve nasıl bu şehrin sahibi olabileceğini düşünüyordu. "

İç dünyasında, Kostantiniyye'nin fethi mevzuunda kendisini, uzun asırların gönlünden ve dilinden yuvarlanagelen bir manevî müjdenin son ve gerçek temsilcisi olarak gören hükümdar, zihni ve ruhi imkanlarını bütün hizi ve bereketiyle hep bu nokta üzerinde toplamisti. Bununla beraber çevresini teskil eden devlet adamlarının mühim bir kısmı, haklı veya haksız endişelerle onu böyle bir maceraya atılmakta desteklemiyorlardı. Hatta daha da ileri giderek, tecrübelerinden, bilgilerinden, hamiyetlerinden ve korkularından söz açarak önüne yığınlarca engeller çıkarıyorlardı. Böylece, onun kararını tasvib etmediklerini ortaya koyuyorlardı. O devri yaşamış bir tarihçi olarak **Tursun Bey**, bu mücadeleleri özetle şöyle anlatır: **"Her çend erkân-i devlet ve mülâziman-i hazret, tasrih ü kinaye birle, ânun metânet ü menâatini, ve mülûk-i mâzinin fethü kasdında hazayn (hazinelere) harc idüp, cem'-i asakir eyleyüb çare bulmadıkların sem'-i serifine ilka ederler idi. Ve âna taarruzdan ziyade fitneye sebep olmak tevehhümâtin ve ihtimalâtin söylerler idi."** Fakat pâdisah bunlara asla iltifat etmezdi.

" Öyle

anlasılıyor ki Pâdisah, zaman zaman, Vezir-i a'zam Halil Paşa'nın, Rumları himaye etmekte olduğunu duyuyordu. Buna inanmasa bile paşanın bazı süpheli hareketlerini kendisi de görmüştü. Bu sebeple, devlet erkânî ile ulema ve komutanların fikirlerini öğrenmek üzere onları bir toplantıya çağırdı. Herhalde bu toplantının mahiyetini kimse bilmiyordu. Zira toplantıya gelenler ağırlandı, yedirilip içirildikten sonra dualar edilmiş ve bundan sonra da vezirler tarafından devlet işleri ile ilgili olarak hükümdara bilgi verilmisti. İste bundan sonradır ki

Fâtih Sultan Mehmed, meclistekilere

"m

üddet-i medid ve ahd-i baiddir ki, âyine-i zamir-i münirimde bir suret mürtesem olmuştur. Âni sizinle müsavere muraddir

" diyerek söze başlar. "İnsanlar, fikir, anlayış ve zeka bakımından ne kadar ileride olurlarsa olsunlar, bu meziyetler, kendilerini baskaları ile müsavere etmekten alıkoymamalı." düşüncesine sahip olan hükümdar, Hz. Peygamberin dahi bundan müstagni kalmadığını ve böyle yapılmasını tavsiye ettiğini, bu tavsiyesinde de onun, Kur'an-ı Kerim'in âyetini gözönünde bulundurduğunu söyleyerek, ortaya atacığı konu üzerinde herkesin fikrini açıkça belirtmesini istemisti.

Meclistekiler, pâdisahın düşüncesi yanında kendilerinininkinin bir şey ifade etmeyeceğini, fakat pâdisahın emirlerini yerine getirmiş olmak için düşünbildiklerini arzedeceklerini söyleyince

pâdisah tekrar söze baslayarak: "...

Dünya devleti müebbed olmaz ve cihan-i fânide kimesne baki ve muhalled kalmaz

" der. Bundan sonra yaratilistaki gayenin, Allah Teâlâ'yi bilip onun birliğini kabul etmek ve yasandığı müddetçe onun "dergâhına takarrub" etmeye gayret etmek olduğunu, bu vesile ile en iyi ve faziletli insanın, küfür ve dalalet içinde bulunanlara karşı canı ve malı ile cihad eden insan olduğunu hadislerle belirtir. Bundan sonra Sultan Mehmed, "Belde-i tayyibe-i Kostantiniyye ki bag-i irem andan bir kûse ve süreyya nâk bostanından bir kemterin kûse, ismi ve resmi ile illerde meshur ve dillerde mezkûr ve kütüb-i tevârihte mesturdur. Ne vechi vardır ki, ânun gibi menzil-i serif ve makam-i latif benim vast-i memleketimde ve arsa-i vilayetimde olup dahi eyyam-i devletimde küfr ocagi ve bagiler yatagi ve tagiler duragi ola. Elhasil niyetim ve himmetim ânun üzerine mukarrer ve musammam olmuştur." der.

Günümüzün Türkçesiyle söylemek gerekirse

o şöyle diyordu:

Irem baginin kendinden bir köse olduğu Kostantiniyye, adı ve sani ile dillerde söylenmiş, illerde ünü tanınmış ve tarih kitaplarında yazılmıştır. Niçin böyle güzel ve değerli bir yer ülkemin ortasında ve idarem arasında olup ta saltanatım günlerinde küfür ocagi, taskinlar yatagi ve âsiler duragi olsun. Kisacasi Bizans'ın üzerine gitmeye niyetliyim. Umarım ki, tedbirimiz Allah'ın takdirine uygun düşer. Bu arada devletin kuruluşundan, Rumeliye geçisten, İstanbul'un, ülkesinin ortasında bir küfür beldesi olarak kalısından, Bizans'ın tezvirat ve çevirdiği entrikalardan bahseden pâdisah, sözlerine söyle devam eder:

"Kendimizi ecdadımıza layik olmayan halefler olarak göstermeyelim, aksine, onların en has nesli olduğumuzu, onların kahramanlık ve meziyetlerinin benzerini gösterebileceğimizi ortaya koyalım. Zira onlar, nice tehlike ve sıkıntılarla kısa bir zaman içinde Asya ve Avrupa'daki bütün bu yerleri ele geçirip oraların hakimi oldular. Nice büyük sehir ve kaleleri fethedip kadir oldular

. dedikten sonra Bizans isini halletmeden hiç bir mühim tesebbüse girismeyeceğini, bundan dolayı devlet erkânının bu husustaki fikirlerini öğrenmek istediğini belirtir. Bunun üzerine meclis, işi müzakereye baslar.

Bir kısım devlet erkânî, pâdisahın fikrine uyar, bir kısmı da muhalif kalır. Muhaliflere göre İstanbul, alınması güç bir şehirdi

. Çünkü içinde bol nüfusu ve etrafında çok kuvvetli bir suru vardı. Sehrin, siddetle müdafaa edileceğine göre, alınamama ihtimali de vardı. Böyle bir durumda, devletin prestiji azalacaktı. Onun için böyle bir tesebbüse girismemek icab ederdi. Gerçi hükümdar, Bizans'ın bol malzemeye ve külliyetli miktarda silaha sahip olduğunu biliyordu. Fakat meseleyi isten anlayan kimselerle müsavere etmiş ve buranın "akl ü tedbir"le alınabileceği sonucuna varmıştı. Nisancı Mehmed Paşa, gerek sehrin zaptinin zorluğu, gerekse Fâtih'in kararlığı hakkında su bilgiyi verir: "Bu şehri, Rum, Sam ve Trabzon denizlerinin kucakladığı iki kıta sarmıştı. Kâfirlerden büyük bir kalabalık bu şehri gece, gündüz koruyordu. Doğru ve sağlam düşünce sahibi olanlar, buranın fethine imkân bulunmadığına, kâfirlerin elinden alınmasının muhal (imkânsiz) olduğuna, buraya mâlik olmaya çalışmanın soğuk demiri dövmeye, burayı elde etmek istemenin seytandan hayır ummaya benzediğine hükmediyorlardı. Lakin yüce hazrete yüksek himmet, kutlu kuvvet, sağlam ve kötülüklerden arınmış nefis verildiği için, unsurlar kendisine pek açık surette boyun eğiyordu. Bu sehrin, savaşçı kâfirlerin eli altında kalmasını iyi görmüyordu.*

Tacizâde Cafer Çelebi de (s. 8) Meclisteki bu farklı iki görüşü şöyle nakleder: "Vezirlerden değişik görüşler geldi. İsbetli görüşleri olan zeki, akıllı, cesur ve celâdet sahibi olanlar, pâdisahin bu düşüncesini yerinde bulup gerekenin yapılması için hazırlıklara başlanmasını istiyorlardı. Bir kısmı ise surların sağlamlığı, giriş ve çıkış noktalarının zorluğunu ileri sürerek İstanbul fethini, Anka kusununu avlamaya benzettiler. Keza onlar, buranın zaptını, gök kubbenin fethine denk sayılacağından, bundan vazgeçilmesinin daha uygun olacağını söylediler.

Bu fikirler karşısında genç sultan

:

"Allah'in takdiri olunca, alisilagelmis nice imkânsizlikler, kolaylaşır. Bütün kâinat onun aksine çalışsa da fayda vermez. Bunun aksine basit ve elde edilmesi kolay bir işi de, sayet Allah dilemez ise, cümle âlem onu yapmaya yönelse, yine de basaramaz. Bu konudaki ümidim ne mal ve mülk bolluğuna, ne ordu ve kahramanların çokluğuna, ne de savaş âlet ve vasıtalarının fazlalığındadır. Aksine, sadece Hakk'in lütuf ve yardımındadır. Esas gayem de, İslâm'in yüce prensiplerini ortaya koymaktır. Eğer o kalenin benim tarafımdan fethi takdir buyurulmuş ise, kale burçları tas ve topraktan değil, saf demirden de olsa öfke ve kahr ateşi ile onu eritip mum gibi yumusatırım " der.

Muhalif grup, Çandarlı Halil Paşa etrafında toplanıyordu. Pâdisahin, bu muhalefetten fena halde canı sıkılmış olmalıdır ki **"eğer o kal'anın benim elimde feth olması mukadder olmuş olsa, burç ve barutları tas ve topraktan değil de demirden olmuş olsa ates-i hism ve kahr ile mum gibi eritip yumusak eylerim "** diyecektir. Hükümdarin yakınlarından bir zümre ise, bu fikrinde kendisini destekliyor, hamleci kararlarına, emekleri, hevesleri ve heyecanları ile yardım ediyorlardı. Meclis dışında, bu ikinci grubun fikrine katılanların başında Aksemseddin geliyordu. O, bir taraftan genç hükümdarin ruh yapısında bir cihad açarak onu kendi kendisinin emri kılıp kütle emrine kostuktan sonra, bu orta malını "fi-sebilillah" cihada teşvik etmesi pek tabii idi.

Meclisten, İstanbul'un feth edilmesine dair karar çıktıktan sonra, beylerbeyilerine, sancakbeyleri ile subaşlarına ve askerlikle ilgili olanların tamamına "ahkâm-i serife" yazılarak bahara kadar hazırlanmaları ve savaşa katılmak üzere toplanmaları emrolundu. Bu sebeple, Rumeli ile Anadolu'daki Osmanlı şehir ve kasabalarında geceli gündüzlü çalışmalara başlandı. Fakat Gelibolu ile Edirne'deki faaliyet hepsinden daha fazla idi. Gelibolu'da tezgahlara yeni yeni gemiler konuyordu. Bu arada bakır kaplı (zirhli) gemilerin de yapılmasına itina gösteriliyordu. **Kri tovulos, genç hükümdarin bu neviden faaliyetlerinden bahsederken sunları söylüyor:** "Bir taraftan yeni gemilerin insası, öbür taraftan da, zaman asimi yüzünden tamire muhtaç olanları da tamir ettiriyordu. Bu gemilerin bir kısmı zirhli olarak yapılmıştı. Otuz ve elli çift kürekle sür'atli bir şekilde hareket eden hafif gemiler de yaptırdı. O, gerek yeni gemi inşaatı, gerekse tamir konusunda hiç bir masraftan kaçınmamıştı. Bundan başka o, ülkesinin kıyılarında bulunan gemileri toplayıp onlara komutan, dümenci ve diğer görevlileri yerleştirdi. Gerek savaş, gerekse

kusatma için kara ordusundan çok, deniz kuvvetlerine önem verdiğinden bu ordunun daha iyi ve itinali seçilmesine gayret etti. Komutasi Gelibolu valisi olan Baltaoğlu Süleyman Bey'e verilmiş olan bu donanma, 1453 baharında Gelibolu'dan İstanbul'a doğru hareket etti."

Donanmadaki bu gemilerin sayısında farklı rakamlar verilmekle birlikte genellikle şu rakamlar üzerinde durulmaktadır: Donanma, Gelibolu'dan hareket ettiği zaman 147 harp gemisinden mürekkepti. Bunların 12'si çektirme, 80 tanesi çift güverteli kürekli, 55 tanesi de küçük çaptaki gemilerdi. Bu gemilerin içinde kürekçilerden başka yirmi bin kadar azab askeri bulunuyordu.

Edirne'ye gelince: Buradaki hazırlıklarla bizzat padişahın kendisi meşgul oluyor, geceli gündüzlü durmadan çalışıyordu. Uyku zamanlarında bile fethi düşünen padişah, çok defa yatağının içinde rahatsız bir gece geçiriyordu. **Dukas, onun bu andaki halet-i ruhiyesini şu sözlerle bize nakleder:**

"Mehmed, gece gündüz, gerek yatarken, gerek uyanık bulunduğu zamanlarda, ister sarayında bulunsun, ister sarayın haricinde olsun, ne şekilde harb ederse ve ne gibi vasıtaları kullanırsa İstanbul'u zaptta muvaffak olacağını düşünüp zihnini yoruyordu. Çok defalar akşam olunca, ata binerek yalnız basına, bazan yanına iki kişi alarak, bazan yaya yürüyerek, asker kıyafetinde bütün Edirne'yi dolasıyor ve hakkında söylenen sözleri bizzat dinliyordu. "

İşte yine böyle uykusuz geçirdiği gecelerin birinde Çandarlı'ya huzuruna getirterek, altın ve gümüşe aldanmamasını kendisine ihtar ettikten sonra, muharebenin yakında başlayacağını, Allah'ın inayeti ve Peygamberin imdadı ile İstanbul'u alacağını, bu iste kendisine yardım etmesini söyledi.

Bu gece sohbeti ve olayları ile ilgili olarak Bizanslı tarihçi **Dukas, çok mühim bilgiler vermektedir. Ona göre:**

"Bir akşam, gece yarısından sonra, saray bekçilerinden birkaç tanesini göndererek Halil Paşa (Çandarlı)'yi saraya getirtti. Bu bekçiler, paşanın konasına giderek, padişahın iradesini, paşanın harem ağalarına bildirdiler. Bunlar da paşanın yatak odasına giderek, padişahın kendisini davet ettiğini söylediler. Halil Paşa bayılacak derecede korktu. Karısı ile çocuklarını öptükten sonra çıktı. Beraberinde altınlar ile dolu bir de altın tepsi aldı.

Daha önce de belirttiğimiz gibi pasanin kalbinde bir korkusu vardı. Halil Pasa, pâdisahin yatak odasına girdiği vakit, pâdisahi oturmuş ve elbisesini giyinmiş bir vaziyette gördü. Hemen etek öperek altın tepsiyi önüne koydu. Pâdisah altınları görünce, "Lala, bunlar nedir?" diye sordu. O da cevaben dedik ki, "Sevketmeâb! Devletin büyüklerini, pâdisah fevkalade bir saatte huzuruna davet ettiği vakit, elleri bos girmek âdet degildir. Ben ise, huzurunuzda çıkmak için getirdiğim bu altınlar benim degildir. Sana ait olan altınları sana takdim ediyorum". Pâdisah da cevap olarak dedi ki, "Senin altınlarına ihtiyacim yoktur. Hatta sana bunlardan fazla altın ihsan edeceğim. Senden yalnız bir şey istiyorum. Bana İstanbul'u ver." Halil Pasa, pâdisahin bu son sözü ve talebi üzerine titredii. Zira öteden beri Bizanslıların hukukunu müdafaa ediyordu. Onların sağ eli mesabesinde idi. Bizanslılar da, pasanin bu sağ elini hediyelerle doldururlardı. Türkler pasaya "kâfir ortagi" adını taktılar ve herkes ona "dinsizlerin ortagi ve yardımcısi " diyordu.

Halil, pâdisahin son talebine karşı dedi ki: **"Sevketmeâb! Bizans İmparatorluğu'nun büyük bir kısmına seni sahip etmiş olan Cenab-i Hak, İstanbul'u da sana ihsan edecektir. Ben eminim ki, senin elinden kurtulmayacaktır. Allah'ın inayeti ile ben ve bütün kulların, büyük iste muvaffak olmak uğrunda birbirimiz ile yarışarak mallarımızı, canlarımızı feda edeceğiz ve kanlarımızı dökacağız. Binaenaleyh bu hususta müsterih ol.**

" Halil Pasa'nın bu sözleri, bu korkunç ejderi biraz teskin etmişti. Halil'e dedi ki: "

Yatagımın bu bas yastığını görüyor musun? Bu yastığı bütün gece yatagımın bir ucundan öbür ucuna ve diğer uctan öteki uca nakletmekle mesgul oldum. Yataga yattığım ve kalkıyordum, gözümeye uyku girmiyordu. Altın veya gümüş paralar seni aldatarak, intac etmek istediğim büyük işi geri bırakmaya sevk etmesin! Bizanslılarla yakında ciddi bir şekilde harp yapacağız, Allah'ın yardımı ve Peygamberin imdadı ile İstanbul'u alacağız "

Mehmed, bunları ve buna benzer başka oksayıcı sözleri söyledi. Halbuki pâdisahin bu oksayıcı sözleri arasında kalbi burkan, kani kurutan ve isiran ihtarları da vardı. Bu ihtarlardan sonra pâdisah, Halil Pasa'ya ruhsat verdi ve "sulh ve müsâlemete" git dedi.

Mehmed o gecelerde, sabahlara kadar İstanbul'un fethi işi ile mesgul oluyordu. Eline sehrin haritası ile mürekkep alarak ve sehrin etrafındaki mevkilerin şeklini resm ederek, harp fennine asına olanlara toprakların ve muhasara aletlerinin nerelere konması lazım geldiğini tesbit ettiği gibi, lagim açılacak yerleri de resim (plan) üzerinde işaret ediyor, hendeklerin baslarını ve merdivenlerin sürün hangi tarafına konması lazım geldiğini gösteriyordu. Velhasil bütün gece bu hazırlıklarla mesgul oluyor, sabahları, gece verilen kararların akıllıca ve düşmana karşı hilekârane tatbik ve icrasını emrediyordu."